

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

**УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
В УМОВАХ
ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ
Й ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА:
ІДЕОЛОГІЯ, ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРІОРИТЕТИ**

Монографія

*За науковою редакцією д-ра екон. наук, проф. Г. М. Захарчин
і д-ра екон. наук Й. С. Ситника*

Львів
Видавництво Львівської політехніки
2021

Автори:
Г. М. Захарчин, Й. С. Ситник,
А. О. Касич, Г. В. Назарова,
А. С. Полянська та ін.

Рецензенти:

- Кінаш І. П.,** доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу;
- Поплавська Ж. В.,** доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету “Львівська політехніка”;
- Карий О. І.,** доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій Національного університету “Львівська політехніка”;
- Жигайло Н. І.,** доктор психологічних наук, професор, професор кафедри теорії та історії політичної науки Львівського національного університету імені Івана Франка

*Рекомендувала Вчена рада
Національного університету “Львівська політехніка”
(протокол № 76 від 14.09.2021 р.)*

Захарчин Г. М.

- У 66 **Управління персоналом в умовах інтелектуалізації й трансформації суспільства: ідеологія, технології та пріоритети: монографія / Г. М. Захарчин, Й. С. Ситник, А. О. Касич, Г. В. Назарова та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Г. М. Захарчин і д-ра екон. наук Й. С. Ситника. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. – 280 с.**

ISBN 978-966-941-633-9

У монографії висвітлено сучасні ідеологеми управління персоналом та цілі майбутнього. Розкрито новітні технології і механізми управління персоналом в умовах звичайної й віддаленої праці, професійної мобільності та віртуалізації організаційного дизайну суб'єктів господарювання. Досліджено особливості управління персоналом в умовах економічних криз, зміни технологічних укладів та трансформації знань і компетентностей. Ідентифіковано проблематику та наслідки міжнародної трудової міграції в Україні. Обґрунтовано потребу інвестування в людський капітал як передумову ефективного національного елітарного управління. Розглянуто національний ринок праці у системі інтелектуально-інформаційної економіки, глобальних викликів та ризиків. Запропоновано елементи організаційно-економічного інструментарію подолання безробіття та складові формування соціальної відповідальності працівника сучасної організації.

Для наукової спільноти, підприємців, управлінців-практиків, викладачів і здобувачів вищів, дослідників – всіх небайдужих до економічного зростання України на засадах україноцентризму, інтелектуалізації й інновацій в управлінні, свободи думки й особистості.

УДК 005.336.4:334.716

© Захарчин Г. М., Ситник Й. С.,
Касич А. О. та ін., 2021
© Національний університет
“Львівська політехніка”, 2021

4.3. Мотиваційна політика в умовах економічної кризи: суть, особливості та вектори розвитку	209
Розділ 5. Національний ринок праці у системі інтелектуально-інформаційної економіки, глобальних викликів та ризиків	230
5.1. Інвестиційно-інноваційне відновлення зайнятості в умовах подолання наслідків коронавірусної пандемії	230
5.2. Проблематика та наслідки міжнародної трудової міграції в Україні	242
5.3. Організаційно-економічний інструментарій формування бюджету виплат на допомогу по безробіттю	253
5.4. Тіньова зайнятість та заробітна плата на національному ринку праці: особливості та соціально-економічні наслідки	266

наук, доцент – Національний університет “Львівська політехніка” (п. 1.2); *Л. І. Мороз*, кандидат економічних наук, доцент – Національний університет “Львівська політехніка” (п. 1.3); *Г. В. Назарова*, доктор економічних наук, професор і *В. О. Руденко*, аспірант – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (п. 2.1); *А. С. Полянська*, доктор економічних наук, професор і *О. М. Дюк*, здобувач – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (п. 2.2); *Г. С. Лопушняк*, доктор економічних наук, професор і *О. І. Кравчук*, кандидат економічних наук доцент – ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” (п. 2.3); *Л. Р. Струтинська*, кандидат економічних наук, доцент і *Н. П. Любомудрова*, кандидат економічних наук, доцент – Національний університет “Львівська політехніка” (п. 3.1); *О. П. Карпій*, кандидат економічних наук, *Н. М. Васильців*, кандидат економічних наук, *В. В. Кузяк*, кандидат економічних наук – Національний університет “Львівська політехніка” (п. 3.2); *О. А. Даниленко*, кандидат економічних наук, доцент – ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” (п. 3.3); *Г. В. Смалійчук*, кандидат економічних наук і *І. О. Варіс*, кандидат економічних наук – ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” (п. 3.4); *А. О. Касич*, доктор економічних наук, професор – Київський національний університет технологій та дизайну (п. 4.1); *Г. М. Юрченко*, аспірант – Національний університет “Львівська політехніка” (п. 4.2); *В. Г. Кудлай*, кандидат економічних наук, доцент – ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” (п. 4.3); *Ю. М. Маршавін*, доктор економічних наук, професор і *Т. Г. Кицак*, кандидат економічних наук, доцент – ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” (п. 5.1); *С. Е. Сардак*, доктор економічних наук, професор – Університет митної справи та фінансів і *О. Д. Дон*, старший викладач – Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (п. 5.2); *Л. В. Щетініна*, кандидат економічних наук, доцент, *С. Г. Рудакова*, кандидат технічних наук, доцент, *Н. С. Данилевич*, кандидат технічних наук, доцент – ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” (п. 5.3); *Г. М. Юрчик*, кандидат економічних наук, доцент – Національний університет водного господарства та природокористування (п. 5.4).

Розділ 5

НАЦІОНАЛЬНИЙ РИНОК ПРАЦІ У СИСТЕМІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ, ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА РИЗИКІВ

5.1. Інвестиційно-інноваційне відновлення зайнятості в умовах подолання наслідків коронавірусної пандемії

Вихід України на траєкторію сталого соціально-економічного розвитку, подолання спаду у всіх галузях економіки в період коронавірусної пандемії неможливий без відновлення її промислового потенціалу, а фактично нової індустріалізації на базі переважно п'ятого і шостого технологічних укладів. Необхідно рішуче відмовитися від концепції перетворення України на аграрну супердержаву, яку нам допомогли сформувати і реалізувати закордонні радники й окремі вітчизняні політики і науковці. У новій соціо-економічній реальності відновлення економічної потужності України потребує потужних інвестицій у створення нових і модернізацію існуючих підприємств, що забезпечать виробництво високотехнологічних товарів із значною часткою доданої вартості, високу суспільну продуктивність праці як передумову підвищення її оплати і розвитку соціально-гуманітарної сфери.

На соціально-економічну ситуацію в Україні, як і в інших країнах, вже майже 1,5 року впливає пандемія коронавірусу, яка кардинально змінила увесь ландшафт економічного і суспільного життя. При цьому найбільших втрат зазнала сфера зайнятості, стан якої визначає не лише динаміку економічного піднесення, а й добробут населення, потенціал соціальної сфери, розвиток людського капіталу. Звісно, проаналізовані та інші негативні процеси в сфері зайнятості населення поглибилися у зв'язку з відволіканням значних

фінансових, матеріальних і людських ресурсів на ведення бойових дій на Сході України. Багаторічну кризу вітчизняного ринку праці значно посилює коронавірусне лихо, що зокрема проявляється у зниженні рівня зайнятості, посиленні її тінізації, жебрацькому розмірі реальної заробітної плати, зростанні масштабу зовнішньої трудової міграції.

Насправді, у нашій країні розмір заробітної плати в останні роки залишається значно нижчим, ніж у більшості сусідніх країн. Це багато в чому є результатом несправедливого розподілу створеного національного продукту між працею і капіталом на користь великого бізнесу і транснаціональних корпорацій. Дане твердження опосередковано підтверджує низька частка зарплати у складі ВВП, яка останні 30 років навіть не відновлюється до рівня 1990 р. Якщо попередні ринкових реформ вона становила 53,1 %, то у 2013 р. – 50,1 %, 2018 р. – 41,3 %, 2019 р. – 43,6 %, 2020 р. – 43,8 % [1, с. 194].

Низький розмір оплати праці спричиняє ланцюг серйозних проблем у сфері зайнятості. По-перше, провокує трудову пасивність значної частини українського суспільства, особливо молоді. В країні понад 6 млн так званих “зневічених” – працездатних громадян, які не навчаються, не проходять службу у Збройних силах, не мають роботи й не шукають її. По-друге, не зменшується тіньовий ринок праці, який, за оцінками експертів, охоплює 35–45 % всього зайнятого населення, або 4–5 млн ос. По-третє, малий розмір зарплати примушує значну частину економічно активного населення шукати гідну працю за кордоном. За оцінками Національного банку України, в минулому році за кордоном в еквіваленті повної зайнятості працювало близько 2,5 млн наших громадян [2]. Зростання економічної пасивності, тіньової економіки, міграційних потоків спричиняє збільшення кількості населення, що залишають зареєстрований сегмент вітчизняного ринку праці. У результаті склалася парадоксальна ситуація: невеликі відносно інших європейських країн масштаби безробіття (зазвичай 5–7 % економічно активного населення, або 1,2–1,5 млн осіб [1, с. 50]) співіснують з одним із найнижчих в Європі рівнів зайнятості. За методологією Міжнародної організації праці (далі – МОП) рівень зайнятості серед населення

віком 15–70 років у 2019 р. склав лише 58,2 % [1, с. 50–52]. Це майже на 16 відсоткових пунктів (далі – в.п.) нижче середнього рівня у Європейському Союзі і на 10–15 в.п. менше, ніж в таких колишніх країнах Радянського Союзу, як Азербайджан, Латвія, Естонія, Казахстан. Отже, кількість осіб, що знаходяться поза зареєстрованим сегментом вітчизняного ринку праці, становить 13–14 млн, що майже в 2 рази перевищує чисельність штатних працівників, яких налічувалося: у 2013 р. 10164 тис. ос., у 2014 р. – 8959, у 2016 р. – 7868, у 2019 р. – 7443 тис. ос. [1, с. 58]. Тобто за останні 6 років зменшення чисельності штатних працівників – основних платників єдиного соціального внеску, становило майже 2,8 млн осіб, або 27 %.

Сучасна криза ринку праці також багато в чому обумовлена занепадом системи робочих місць, переважанням у складі основного капіталу в промисловості обладнання 30–35-річної давнини за критичного зносу капітальних засобів, який становив 57 % [1, с. 235]. Але, на нашу думку, цей показник фактично є набагато більшим. Його зменшення останніми роками, за офіційними даними, скоріш за все пов'язане із статистичними маніпуляціями, у результаті яких вдалося “скоротити” загальний знос за один рік на 23,4 в.п. – з 83,5 % у 2014 р. до 60,1 % у 2015 р. [1, с. 235]. При цьому слід враховувати, що процес оновлення машин, механізмів, іншого виробничого обладнання фактично зведений нанівець – 1,6–2,0 % за рік. Технічна і технологічна відсталість виробництва спричиняє низьку продуктивність праці, переважання ручної і простої праці, що унеможливорює випуск конкурентоспроможної продукції як для зовнішнього, так й для внутрішнього ринків, обумовлює скорочення попиту на кваліфіковану робочу силу. Процес декваліфікації працівників посилюється через руйнацію системи професійного навчання працюючих робітників, які підвищують кваліфікацію у середньому лише один раз на 10–12 років.

Авторська позиція полягає у тому, що розвиток сфери зайнятості, як основи відновлення економіки, має базуватися на принципово новій стратегії, сутність якої полягає в активізації процесу інвестування. Дж. М. Кейнс ще у 1930-х рр. довів, що за

визначеної величини схильності суспільства до споживання рівноважний рівень зайнятості визначається величиною поточних інвестицій [3, с. 33]. Зазначене кейнсіанське положення підтверджується для України графічним аналізом, наведеним на рис. 5.1. При цьому рівень зайнятості населення віком 15–70 років рахувався на підставі результатів обстежень домогосподарств з питань економічної активності за методологією МОП; для забезпечення коректності порівнянь інвестиційні витрати обраховані у цінах 2000 р., а також із сум капітальних інвестицій виключені інвестиції, що робилися у період з 2000 р. до 2013 р. в АР Крим, м. Севастополі, окремих районах Донецької і Луганської областей.

Як видно, характер кривих, що характеризують динаміку капітальних інвестицій і рівня зайнятості населення, є досить близьким: із 21 року, за які проаналізовані показники, лише у декількох вони мають різні спрямованість і динаміку. Ці відхилення пояснюються тим, що рівень зайнятості визначається взаємодією багатьох економічних, інституційних, демографічних та ін. чинників, і у цьому зв'язку результуюча їх комбінація не завжди збігається з динамікою капітальних інвестицій.

Рис. 5.1. Динаміка рівня зайнятості (за методологією МОП) та інвестицій в основний капітал (за цінами 2000 р.).

У цьому разі розбіжності у спрямованості й динаміці інвестицій та рівня зайнятості пов'язані, зокрема, з переміщенням у 2014–2016 рр. з Донецької і Луганської областей в інші регіони України великих мас населення (близько 1,5 млн ос.), більшість якого одразу не працевлаштувалася на нових місцях проживання. Також ці розбіжності пояснюються скороченням кількості осіб працездатного віку у віковій структурі населення; віднесенням у статистиці частини членів особистих селянських господарств, які вважалися незайнятими, до зайнятого населення. Нарешті, асинхронність і різновекторність динаміки капітальних інвестицій та рівня зайнятості населення в окремих випадках пояснюються проявом закономірності, яку умовно можна порівняти з колами на воді від падіння каміння. За авторською концепцією, за рівності і незмінності інших умов, інвестиції відбиваються на сфері зайнятості своєрідними хвилями, кожна із яких має свою природу і довжину впливу [4]. Саме тому періоди від вкладання інвестицій у вітчизняну економіку до зміни кількісних та якісних параметрів зайнятості значно відрізняються, залежно від того, наслідками якої хвилі вони є.

Перша хвиля, яка відбивається на сфері зайнятості безпосередньо і майже миттєво, пов'язана з надходженням інвестиційних коштів у галузі економіки, що виробляють засоби виробництва, створюючи передумови для збільшення кількісного складу робочих місць в будівництві, на вітчизняних підприємствах, що виробляють машини, механізми, обладнання.

Друга хвиля від капітальних інвестицій віддзеркалюється на обсязі зайнятості через триваліший час. Вона проявляється у створенні нових та модернізації функціонуючих робочих місць на підприємствах, що виробляють товари та надають послуги з використанням виробничих потужностей, зокрема обладнання, машин і механізмів, що встановлюються на підприємствах у результаті першої інвестиційної хвилі. У цей період відбуваються також зрушення у структурі зайнятості населення.

Зауважимо: хвилі інвестиційного впливу на зайнятість не завжди сліднують у суворій послідовності, у певних випадках вони можуть частково накладатися одна на одну. Через зазначені та інші

чинники ідентифікувати наслідки інвестиційних вкладень для сфери зайнятості у часовому вимірі дуже складно, що спотворює результати графічного аналізу, хоча загальна пряма залежність між рівнем зайнятості й обсягами капітальних інвестицій зберігається.

Відомо, що раціональні інвестори зазвичай намагаються вкладати кошти у прибуткові підприємства, що зазвичай виробляють нову і інноваційну продукцію на передовому обладнанні. Наслідком інноваційних процесів зазвичай стають прогресивні зміни у структурі зайнятості через ланцюг: інвестиції – склад основного капіталу – система робочих місць – професійно-кваліфікаційний склад працівників. Отже, капітальні інвестиції у контексті зайнятості виконують подвійну роль: по-перше, вони є важливим чинником позитивних зрушень в обсягах зайнятості, а по-друге, змінюючи структуру виробничого апарату, поліпшують якісні параметри зайнятості.

Як свідчать дані, наведені на рис. 5.1, за останнє десятиліття відбулося серйозне уповільнення інвестиційного процесу. Якщо скорочення обсягу інвестицій у 2008–2010 рр. з 94,0 до 46,7 млн грн (у цінах 2000 р. і порівнянної кількості адміністративно-територіальних одиниць) можна пояснити світовою фінансово-економічною кризою, то тривалий спад інвестиційної активності за 2013–2020 рр. з 57,2 млрд грн до 30,2 млрд грн, або на 38,5 %, ми пов'язуємо з погіршенням інвестиційного клімату. Зокрема, в країні продовжує бракувати надійного законодавчого захисту прав власників, поширеними залишаються свавілля можновладців на всіх рівнях; корупція в судових і правоохоронних органах; рейдерство.

Важливим і тривалим обмежувачем інвестування є також проблеми у банківській системі України, що спричиняє занадто низьку частку позикового капіталу у складі інвестиційних витрат: 2014 р. – 8,8 %; 2016 р. – 7,1 %; 2017 р. – 5,3 % 2018 р. – 7,7 %, 2019 р. – 10,7 % [1, с. 338]. Основна причина полягає у відсутності надійного захисту прав кредиторів, що примушує комерційні банки уникати ризику неповернення кредитів шляхом вкладання значних ресурсів в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) і отримання від цього надійних прибутків. Зокрема, в останні роки п'ять

державних банків вклали в державні цінні папери вдвічі більше коштів, ніж у кредитування.

Зниження до сприятливих розмірів відсоткових ставок як умови пожавлення кредитування реального сектору економіки неможливо без нарощення комерційними банками грошових ресурсів, основним джерелом яких є депозитні внески населення. Однак зберігання коштів на депозитних рахунках втратило свою привабливість перш за все через високий ступінь ризику, особливо після так званого оздоровлення банківської системи у 2014–2017 рр. У цей період в результаті ліквідації понад 90 комерційних банків багато тисяч громадян втратило частину вкладів, яка перевищувала суму, гарантовану державою, що у подальшому змусило власників значних коштів зберігати їх на офшорних рахунках, перетворювати на дорогу нерухомість, у тому числі закордонну, твори мистецтва, антикваріат, яхти, інші предмети розкоші. Залучення у банківську систему такого потужного внутрішнього ресурсу, як гроші населення, можливе лише на базі відродження довіри до банківської системи, що вимагає від держави встановлення беззаперечних гарантій повернення заощаджень в повному розмірі і у тій валюті, в якій робилися вклади. Також Національний банк України має посилити контрольну функцію, спрямовувати свою діяльність на мінімізацію ризикового кредитування комерційними банками і попередження (профілактику) шахрайств. Основним пріоритетом діяльності всієї банківської системи України необхідно визначити забезпечення кредитування реального сектору економіки.

Розвитку інвестування має підпорядковуватися оподаткування всіх бізнес-структур, зокрема доцільним є зниження ставки оподаткування прибутку, який реінвестується в основний капітал (так званий “інвестиційний податковий кредит”). Введення інвестиційного податкового кредиту стимулюватиме підприємства до збільшення прибутку, а звідси – підвищення ефективності виробничої діяльності, розвиток основного капіталу, техніко-технологічне оновлення робочих місць, впровадження інновацій.

В інвестиційній політиці треба використовувати перш за все внутрішні можливості, оскільки їх частка у загальному обсягу ін-

вестицій рідко перевищувала 5 %, переважно становила близько 3 %, а останнім часом – ще менше: у 2017 р. 1,4 %, 2018 р. – 0,3 %, 2019 р. – 0,7 % [1, с. 338]. І причина тут не лише у військових діях, які змушена вести Україна на Сході. Добре відомо, що іноземні інвестиції “йдуть слідом” за вітчизняними, які у цьому сенсі не є позитивним прикладом. Більш того, є зворотнє явище: вітчизняні інвестори спрямовують свої кошти за кордони України. Зокрема, відповідно до інформації Державної податкової служби України, бізнес за 3 роки (2018, 2019, 2020 рр.) вивів із України офіційними каналами 22,4 млрд дол. США [5]. Отже, для того, щоб українська економіка стала привабливою для внутрішніх і зовнішніх інвесторів, перш за все потрібно сформувати в країні сприятливий інвестиційний клімат, всіляко стимулювати інвестиційну активність вітчизняних підприємств, створити надійні перепони на шляху виведення коштів за кордон.

Відсутність чіткої державної науково-технічної та інноваційної політики, зокрема щодо підтримки та стимулювання інноваційних процесів, призвело до вкрай негативних змін в економіці – занепаду високотехнологічних виробництв. Вітчизняний основний капітал відрізняється примітивною структурою, в якій переважають третій та четвертий технологічні уклади при символічному розмірі п'ятого і майже повної відсутності шостого. Кількість інноваційно активних промислових підприємств скоротилася за період 2015–2019 рр. з 17,3 % до 15,8 %, хоча 25 років тому (у 1994 р.) їх налічувалося 26 %. У загальному обсязі реалізованої промислової продукції у 2019 р. обсяг інноваційної продукції становив всього 1,3 % [1, с. 428]. У Глобальному інноваційному індексі Україна у 2020 р. [6, с. 428], хоча і посідала непогану позицію – 45 місце із 131 країни світу, але це – лише 30-те місце серед 39 країн Європи. Однак цей, відносно високий рейтинг, перш за все пояснюється попередніми напрацюваннями українських науковців, залишками минулого інтелектуального капіталу. Основна причина сьогодиньшого занепаду полягає у критично низькому рівні фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт – менше ніж 1 % ВВП, тоді як мінімально допустимим рівнем вважається 2 % ВВП, а в європейських країнах-лідерах у сфері інновацій (Швеція і Фінляндія) ця частка перевищує 3 %.

В період вибухового розвитку в Європі і США нової (цифрової) економіки, “Індустрії 4.0”, що супроводжується переходом до “Праці 4.0”, в умовах подолання наслідків коронавірусної пандемії набуває принципової важливості ступінь інноваційності об’єкта інвестицій. Автори наголошують на принциповій відмінності сучасного бачення об’єктів інвестування. Поряд з інвестуванням відновлення зруйнованої за три десятиріччя індустрії, до об’єктів інвестування необхідно відносити також освіту, науку й охорону здоров’я, міське і комунальне господарство, інші галузі соціальної сфери. Незважаючи на те, що багато можновладців вважають ці витрати додатковим тягарем, що заважає економічному розвитку, ці витрати мають надзвичайно високу економічну ефективність. Людина, її знання і здоров’я стають основою нової економіки, визначають економічний прогрес.

В інноваційно-інвестиційному розвитку України не можна сподіватися лише на невидиму руку ринку, яка, мов, все розставить на свої місця. Вітчизняний та закордонний досвід останніх років переконливо свідчить про безпідставність подібних надій в сфері науки. Завдяки дії ринкових сил можуть розвиватися лише прикладні розробки, спрямовані на задоволення сьогоdnішніх і, в кращому випадку, завтрашніх потреб. На переконання авторів, передумовою посилення внутрішнього інноваційного потенціалу, інноваційної активності в нашій країні має стати державна політика, спрямована на розширення масштабів і надання динаміки інноваційній діяльності.

В цьому контексті принципового значення набуває збільшення державного фінансування науково-дослідних розробок і проектів, навіть за рахунок позик, як внутрішніх, так і зовнішніх. При цьому для забезпечення більш ефективного використання державних коштів доцільно перейти від утримання наукових установ і підрозділів до фінансування безпосередньо досліджень і розробок на грантовій основі. Серед отримувачів грантів мають бути наукові організації, університети, підприємства різних форм власності, просто творчі колективи. Об’єктами грантового фінансування мають стати дослідження і розробки в сферах нанотехнологій та інформаційних технологій, модернізації паливно-енергетичного комплексу та забезпечення енергозбереження, ядерної енергетики, новітніх біотехно-

логій і фармакології, розвитку АПК, стартапи у проривних сферах. Тобто змістом державної стратегії інноваційного розвитку має стати перш за все визначення пріоритетних напрямів наукового і науково-технічного прогресу, фінансування на грантових засадах найбільш актуальних наукових досліджень і розробок, створення відповідної інфраструктури, тим більше, що у нас ще залишилися острівки серйозної академічної науки в окремих науково-дослідних інститутах Національної академії наук України і в деяких університетах. Необхідно створювати спеціалізовані фінансові інститути – фонди з залученням коштів державного і місцевих бюджетів, бізнесу, доброчинних організацій. Вони мають надавати фінансову підтримку інноваціям на всіх етапах формування інноваційного продукту – від ідеї (наукового відкриття) до впровадження (споживання). Доцільним також є створення на підприємствах відповідних обов'язкових інноваційних фондів підприємств, до яких мають відраховуватися кошти (наприклад, у розмірі 0,5–1 % від загального обсягу виконаних робіт), які б повністю залишалися в розпорядженні підприємств, а в разі їх цільового використання – придбання або виробництва інноваційного облаштування і випуск інноваційної продукції, виводилися з оподаткування.

Післякризове економічне поживлення завжди супроводжується зростанням попиту на товари і послуги, активізацією ринку праці. Необхідно стимулювати інвестиції в інноваційні проекти на базі вітчизняного інтелектуального капіталу, орієнтувати українських підприємців на реінвестування отриманих прибутків у впровадження інноваційних розробок, закупівлю вітчизняного інноваційного продукту, придбання за кордоном лише новітніх розробок і технологій.

Модернізація підходу до інвестування потребує визначення критеріїв та показників економічної та соціальної ефективності інвестицій, з точки зору впливу на кількісний і якісний склад робочих місць. Ними, зокрема, мають бути: частка продукції інноваційного характеру, її конкурентоспроможність на внутрішньому та закордонних ринках, частка експорту в обсязі виробництва; рівень оплати праці у співвідношенні до середньої по галузі, по регіону, по країні, аналогічних галузей розвинених країн. Подібний підхід дасть змогу класифікувати робочі місця за рівнем ефективності, будувати обґрунтовану державну інвестиційно-інноваційну і соціальну політику.

На сучасному етапі потрібно формувати національні проекти нового типу, перш за все міжгалузевого характеру, інтегруючи всі інноваційні ланцюжки від генерації знань, проведення інноваційно-орієнтованих пошуково-прикладних досліджень до розробки технологій та їх комерціалізації. Доцільним є стимулювання створення технопарків, стартапів, інших структур, що мають організаційно і фінансово забезпечувати грантову підтримку науки і нерозривність повного циклу інновацій: дослідження, розроблення, впровадження та промисловий випуск.

Інноваційний розвиток України потребує розвитку підприємницької активності вітчизняних суб'єктів господарювання, особливо в складних, наукомістких видах бізнесу, які мають здійснювати основний внесок у загальну інноваційну продуктивність. Саме тому розвиток підприємництва на проривних напрямках піднесення техніки і технологій має перебувати в центрі державної інвестиційно-інноваційної політики.

На нашу думку, пандемія не змінила рушійний та інноваційний потенціал капітальних інвестицій, їх значення для розвитку екосистеми ринку праці та соціально-економічного відновлення країни на базі модернізованої системи робочих місць. Природно, карантинні обмеження під час пандемії досить сильно підштовхнули розвиток дистанційної зайнятості. Цей досвід і напрацювання дадуть змогу поширити її у подальшому на багато сфер прикладання праці, стимулюватимуть формування електронно-дистанційного сегмента ринку праці. Перш за все це стосуватиметься широкого кола посередницьких послуг, диспетчерів транспортних і ремонтних організацій, операторів кол-центрів комунальної сфери, торгівлі і побутового обслуговування, об'єктів готельного і ресторанного бізнесу.

Ця нова соціоекономічна реальність сформувала нові виклики і загрози. Зацікавленість підприємців у використанні дистанційної праці, для якої не потрібно створювати й обладнувати робочі місця, витрачати значні кошти на опалення, освітлення приміщень, заходи з охорони праці тощо, сприятиме її широкому застосуванню у більшості галузей економіки. небезпека полягає у багатоплановому і великомасштабному вихолощенні прав працівників у сфері зайнятості, які відтепер мають працювати у власних приміщеннях, на власному обладнанні (персональних комп'ютерах) з використанням

власних засобів зв'язку, власних меблів і т.д., без дотримання правил з охорони праці і техніки безпеки, режиму праці і відпочинку. У цьому контексті набуває актуальності розроблення відповідної державної політики, зокрема у напрямку законодавчо-нормативного регулювання дистанційної праці, захисту законних соціально-економічних прав найманих працівників.

Список використаної літератури

1. Статистичний щорічник України за 2019 рік. – К.: Державна служба статистики, за ред. Вернера І. Є., 2020. – 465 с.
2. Виступ Голови НБУ на Щорічній дослідницькій конференції Національного банку України та Національного банку Польщі “Ринок праці та монетарна політика”. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vistup-golovi-nbu-na-schorichniy-doslidnitskiy-konferentsiyi-natsionalnogo-banku-ukrayini-ta-natsionalnogo-banku-polschi-rinok-pratsi-ta-monetarna-politika> (дата звернення: 05. 06. 2021 р.).
3. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег. – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
4. Маршавін Ю. М. Хвильовий вплив капітальних інвестиції на сферу зайнятості: матеріали круглого столу “Соціально-трудова сфера в умовах становлення нової економіки: глобальні виклики та доміанти розвитку: матеріали круглого столу”; 15 травня 2018 року. – К.: КНЕУ, 2018. – 102 с. С. 71–73.
5. Любченко О. М. Бизнес уважаемых людей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/economic/696108.html> (дата звернення: 03. 06. 2021 р.).
6. Глобальный инновационный индекс 2020 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII_2020_KeyFindings_RU_web.pdf. (дата звернення: 03. 06. 2021 р.)